

Yayıncı ve Sahibi/Publisher and Owner

Türk Felsefe Derneği Adına/On behalf of Association for Turkish Philosophy
Prof. Dr. Murtaza Korlaelçi

Yazı İşleri Müdürü/Managing Editor

Merve Nur Sezer (Ankara Üniversitesi, Türkiye)

Editör/Editor

Prof. Dr. Hasan Yücel Başdemir (Ankara Üniversitesi)

Yazı Kurulu/Editorial Board

- Prof. Dr. Celal Türer (Ankara Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Christof Rapp (Ludwig Maximilians Universität, Germany)
Prof. Dr. Dean Zimmerman (Rutgers University, USA)
Prof. Dr. Duncan Pritchard (University of California Irvine, USA)
Prof. Dr. Jason Brennan (Georgetown University, USA)
Assoc. Prof. Dr. Eros Carvalho (Universidade Federal do Rio Grande do Sul, Brazil)
Assoc. Prof. Dr. Zalan Gyenis (Jagiellonian University, Poland)
Doç. Dr. Fatih Özkan (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Muhammet Enes Kala (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Aynur Tunç (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Gary N. Kemp (University of Glasgow, United Kingdom)

Alan Editörleri/Section Editors

- Prof. Dr. Ahmet Emre Dağtaşoğlu (Trakya Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Fatih Özkan (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Mehmet Ata Az (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Mehtap Doğan (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Nihat Durmaz (Selçuk Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Sebile Başok Dış (Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Yurdağül Kılıç (Selçuk Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Ferhat Taşkın (Mardin Artuklu Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Kenan Tekin (Boğaziçi Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Çelik (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Nazan Yeşilkaya (Şırnak Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Övge Öztürk (Yozgat Bozok Üniversitesi, Türkiye)

Yazım Editörleri/Spelling Editors

Ahmet Hamdi İşcan (Ankara Üniversitesi, Türkiye)
Zehra Eroğlu (Ankara Üniversitesi, Türkiye)

Dil Editörleri/ Language Editors

Abdussamet Şimşek (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye)
Hatice İpek Keskin (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye)

Dizinlenme Bilgileri/Indexed by

ULAKBİM TR Dizin (2003'dan itibaren/since 2003)
Philosopher's Index (2004'dan itibaren/since 2004)
ERIH PLUS (2023'den itibaren/since 2023)
PhilPapers (2023'dan itibaren/since 2023)

Felsefe Dünyası uluslararası, süreli ve hakemli bir dergidir; yılda iki sayı yayımlanır; elektronik versiyonu, açık erişimlidir.
Derginin online versiyonu ücretsizdir.

The Philosophy World is an international, periodical biannually, and peer-reviewed journal; its digital version is open access.
The online version of the journal is free of charge.

Fiyatı/Price: 300 TL | **Basım Tarihi/Publication Date:** Aralık/December 2024, 300 Adet/Copies

Adres/Address

Necatibey Caddesi No: 8/122 Çankaya/ANKARA
Tel: 0 (312) 231 54 40
<https://dergipark.org.tr/pub/felsefedunyasi>

Hesap No / Account No: Vakıf Bank Kızılay Şubesi
IBAN: TR82 0001 5001 5800 7288 3364 51

Tasarım / Design: Turku Ajans

Baskı / Printed: Uzun Dijital
Zübeyde Hanım, İstanbul Çarşısı, İstanbul Cd. No:48 D:48,
06070 Altındağ/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67 | **Sertifika No:** 47865

Anlamın Varlıkla İlişkisi ve Doğal Türler: Aristoteles ve Hilary Putnam Bağlamında Bir İnceleme

Gülizar Akdemir

<https://orcid.org/0000-0003-4885-8447> | gulizarbulbul@yaoo.com

Milli Eğitim Bakanlığı, Mustafa Asım Köksal Anadolu İmam Hatip Lisesi, Ankara, Türkiye

Öz

Anlamın ne olduğu sorusunun çözümü anlamın varlıkla ilişkisinin ne olduğu sorusundan bağımsız düşünülememektedir. Sözcüklerin nasıl anlamlandırıldıkları ile ilgili problem onların anlamlı olmalarının varlıkta karşılıklarının olması ile, belirli bir özlerinin olması ile ve bu özün bilinebilir olması ile ilişkili olarak ele alınmaktadır. Altın, kaplan, limon gibi doğal türleri ifade eden sözcüklerin tanımları bu türlerin üyelerinin taşınması gereken özelliklerin sıralanması ile verilir. Anlamın varlıkla ilişkisi bu bakımdan tanım konusu ile ilişkilidir. Sözcüklerin anlamları ile ilgili tartışma çoğu zaman kavramların işlemlerinin ve kaplamalarının belirlenmesi ile ilgili belirsizlikten etkilenir. Putnam bu belirsizliği geleneksel anlam kuramlarındaki hataların kaynağı olarak görür. Bu çalışma ile Aristoteles'in ve Hilary Putnam'ın anlam kuramları incelenerek anlamın varlığın doğal yapısı ile ve metafiziksel kavramlarla ilişkisine bağlı temellerinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Putnam bir terimin anlamını bilmenin bir psikolojik durum olarak kabul edilmesi durumunda anlamın kaplamı belirlemeyeceğini gösterir ve buna bağlı olarak anlamın kafanın içinde olmadığını temellendirir. Anlamı bir yönüyle dünyanın doğal yapısına bağlı olarak düşünür. Bu durumda varlık alanını bilimsel olarak tanımlamakla ilgili sınırlılıklarla karşı karşıya kalırız. Doğasını tam olarak bilmediğimiz bir varlık alanı hakkında konuşuruz.

Anahtar Kelimeler: Dil, Sözcük, Anlam, Referans, Varlık, Doğal Türler, Aristoteles, Putnam

Atıf Bilgisi Akdemir, Gülizar (2024). Anlamın varlıkla ilişkisi ve doğal türler: Aristoteles ve Hilary Putnam bağlamında bir inceleme. <i>Felsefe Dünyası</i> , 80, 118-136, https://doi.org/10.58634/felsefedunyasi.1582720	
Geliş Tarihi	10.11.2024
Kabul Tarihi	09.12.2024
Yayın Tarihi	15.12.2024
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı - intihal.net
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Etik Bildirim	turkfelsefeder@gmail.com
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

The Relationship of Meaning with Being and Natural Kinds: A Study in the Context of Aristotle and Hilary Putnam

Gülizar Akdemir

<https://orcid.org/0000-0003-4885-8447> | gulizarbulbul@yao.com

Republic of Türkiye Ministry of National Education, Mustafa Asım Köksal Anadolu İmam Hatip High School, Ankara, Türkiye

Abstract

The solution to the question of what meaning is cannot be considered independently of the question of what is the relationship of meaning to existence. The problem of how words are given meaning is discussed in relation to the fact that their meaning has a counterpart in existence, that they have a certain essence, and that this essence is knowable. The definitions of words denoting natural species such as gold, tiger, lemon are given by listing the characteristics that the members of these species should have. In this respect, the relationship between meaning and existence is related to the subject of definition. The debate about the meanings of words is often affected by uncertainty regarding the determination of the meanings and scopes of concepts. Putnam sees this ambiguity as the source of errors in traditional theories of meaning. This study aims to evaluate the foundations of meaning in its relationship with the natural structure of existence and metaphysical concepts by examining Aristotle's and Hilary Putnam's theories of meaning. Putnam shows that if knowing the meaning of a term is accepted as a psychological state, the meaning does not determine the scope, and accordingly, he grounds that the meaning is not in the head. He thinks of meaning as depending on the natural structure of the world. In this case, we are faced with the limitations of defining the field of existence scientifically. We talk about a field of existence whose nature we do not fully know.

Keywords: Language, Word, Meaning, Reference, Being, Natural Kinds, Aristoteles, Putnam

Citation Akdemir, Gülizar (2024). Anlamın varlıkla ilişkisi ve doğal türler: Aristoteles ve Hilary Putnam bağlamında bir inceleme. <i>Felsefe Dünyası</i> , 80, 118-136, https://doi.org/10.58634/felsefedunyasi.1582720	
Date of Submission	10.11.2024
Date of Acceptance	09.12.2024
Date of Publication	15.12.2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - intihal.net
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	turkfelsefeder@gmail.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

Giriş

Dil felsefesinin temel problemlerinden olan anlamın ne olduğu sorusunun, ontolojinin, epistemolojinin ve mantığın temel meseleleriyle olan ilişkisi; bu soruyu çözümüleme denemelerinin, felsefenin temel konularının ve kavramlarının detaylı analizine bağlı tartışmaların üzerinde şekillenmesine neden olmuştur. Anlamın varlıkla ilişkisi ile ilgili problemler temelde dilin varlıkla ilişkisinin ne olduğuna bağlı olarak düşünülür. Dilin varlığı ne ölçüde temsil edebildiği, dilin varlıkla ilişkisinin zihin tarafından mı, varlık tarafından mı yoksa her ikisinde ortak olan bir yapı tarafından mı kurulduğu gibi soruların çözümü anlamın ne olduğu sorusunun çözümü ile bağlantılıdır. Bunun yanında terimlerin nasıl anlamlandırıldığı problemi; terimlerin anlamlı olmalarının, varlıkta karşılıklarının olması ile belirli bir özlerinin olması ile ve bu özün bilinebilir olması ile ilişkisi bakımından ele alınmıştır. Öz bir şeyi o şey yapan zorunlu özelliklerden oluşur. Özelliklerin bu şekilde bir terimin anlamını oluşturacak şekilde kümelenmesinin nasıl sağlandığı ve özü bilmenin varlığın yapısını bilmek ile ilişkisinin ne olduğu gibi hususlar hem geleneksel felsefede hem de çağdaş dil felsefesi tartışmalarında önemli bir odak oluşturmaktadır. Dilsel ifadelerin varlıkla ilişkilerinin araştırılması bir yönüyle sözcüklerin zihnimizdeki karşılığıyla bir yönüyle de varlıktaki karşılığıyla ilgili bir araştırmayı gerektirir.

Altın, kaplan, limon gibi doğal türleri ifade eden sözcüklerin anlamları bu türlerin taşınması gereken özelliklerin sıralanması ile verilmektedir. Bu özellikleri sıralayarak sözcüklerin tanımlarının verilmesi, anlam konusunu tanım konusu ile ilgili problemlere bağlı olarak ele almayı gerektirir. Bu bakımdan sözcüklerin tanımlarının analitik mi sentetik mi olduğu, zorunlu mu olumsal mı olduğu, deneyim öncesi uzlaşımlara mı dünyanın doğal yapısına mı bağlı olduğu, a priori olarak mı aposteriori olarak mı belirlendiği gibi konular anlamın ne olduğu ve nasıl oluştuğu sorusu etrafında tartışılan konular olmuştur. Bertrand Russell gibi bazı filozoflar anlamın sözcüklerin varlıktaki karşılıkları olan gönderge (referent) ile özdeş olduğunu kabul ederken, Carnap ve Frege gibi filozoflar ise anlamın göndergeden ayrı olarak sözcüklerin zihnimizdeki karşılıkları olduğunu düşünmüşlerdir.

Özellikle sözcük anlamı söz konusu olduğu zaman, anlamın ne olduğu sorusu ile ilgili tartışmanın gönderge ile de ilişkili olarak büyük ölçüde kavramların işlem-kaplam analizine bağlı olarak oluştuğu görülür. İşlem bir sözcüğün tanımı ile ilgili özellikleri, kaplam ise sözcüğün karşılık geldiği sınıfa ait üyeleri ifade etmektedir. Carnap, sözcüklerin anlamlarını oluşturmanın işlem, göndergelerini oluşturmanın ise kaplam olduğunu kabul ederken,

içlemin ve kaplamanın belirlenmesi ile ilgili zorluklara bağlı olarak Quine, anlamı bir mit olarak görmüştür. Hilary Putnam (1926-2016), anlamın içlemlerle ya da kaplamla özdeş kabul edilmesine bağlı problemleri göstererek içlemlerle kaplam belirsizliğini kabul etmekle birlikte anlamın varlığını yadsımayarak onu bir yönüyle dünyanın doğal yapısına bir yönüyle de dilbilimsel topluluğa bağlı olarak düşünmüştür. Kavramların içlemlerinin ve kaplamalarının belirlenmesi geleneksel felsefede bir sınıflama şeması ile birlikte düşünülmüştür. Aristoteles dünyanın kendi özsel özelliklerine sahip olan doğal türlere ayrılabilirliğini düşünür. Bu düşünce temel olarak metafiziğe dayanır. Bu çalışma ile Aristoteles'in ve modern felsefede Hilary Putnam'ın anlam kuramlarını inceleyerek anlamın var olanlarla ilişkisini açıklamanın temellerini ele alarak değerlendirmek amaçlanmaktadır.

1. Aristoteles'in Varlık ve Anlam Görüşü

Aristoteles, gerçek dünyada var olan objeler ve onların zihindeki etkileri ile oluşan zihinsel imge ile bu imgeleri temsil eden simgeler arasında doğal bir karşılıklık olduğunu düşünür. Sözcükler kendi varlık kiplerine göre, töz olarak ya da tesadüfi özellikler olarak şeylere işaret eder. Bu karşılıklık şeylerin insan zihni tarafından anlaşılabilir olma özelliğini verir. Burada varlık kategorileri ile onların anlamları ve anlaşılabilirlikleri arasında uyumluluk vardır. İsimler tözlere referans veren sözcükler olarak, sıfatlar nitelikler olarak, fiiller aktiviteler olarak anlaşılır. Töz ve rastlantısal özellikler arasındaki fark aynı zamanda tikel bir öznen ve tümel bir yüklemden oluşan önermenin analizini de açıklar. Soyut isimler, fiiller, sıfatlar ve zarflar tümele ya da genele aittir. Bireysel tözlere gönderimde bulunmazlar. Zihinsel durumlar anlam ve düşünce tarafından üretilmiştir ve onlara benzer. Hafıza bu algıları onları gerçek algılarla karşılaştırmak için tutar. Bu deneyim temelinde genelleme ve belirleme mümkündür. Böylece şeyleri bilmek onlara benzer formdaki şeylerin bir kavramına sahip olmak anlamını taşır. Gerçek dünyadaki objeler değişmez olduğu için sözcüklerin anlamları da bu değişmezliğe sahip olmak zorundadır. Referans anlam tarafından kurulmaktadır ve dili kullanmaya yetenekli biri aynı zamanda gerçek varlıklara referans vermeye ve onları betimlemeye yeteneklidir. Aristoteles'e göre formlar dulusal dünyada var olurlar ve insan zihni tarafından anlaşılabilirler. Böylece anlamlar akılla kavranabilen varlıklarını gerçek dünyada bulurlar.¹

Aristoteles bir ses birimi ile bir anlam arasındaki ilişkinin uzlaşım olmasına inanır. O ilişkili zihinsel durumların bütün insanlar için aynı oldu-

1 Augustinus Gianto, "Aristotle", *Key Thinkers in Linguistics and The Philosophy of Language*, ed. Siophan Chapman and Christopher Routledge (Oxford University Press, 2005), 1-5.

ğunu kabul eder. Aristoteles'in seslerin anlamları ile ilgili problemi ele alışını Platon'un Cratylus diyalogunda formüle ettiği anlam problemi ile benzerlik taşır. Cratylus'ta uzlaşısalcılık ve doğalcılık olarak ifade edebileceğimiz iki teori gözden geçirilir ve bunların doğru olmadıkları gösterilir. Sözcükler birincisine göre uzlaşımsal işaretlerdir ve anlamları insan tarafından yüklenmiştir, ikincisine göre aynen dumanın ateşten çıkması gibi dil üstü bir objeye işaret eden doğal işaretlerdir. Cratylus'ta yer alan iki kahramandan Hermogenes uzlaşısalcılığı, Cratylus doğalcılığı savunur. Hermogenes dilsel topluluğun üyeleri arasında bir sözcüğün doğru kullanımı için uzlaşım ve birleşme dışında bir belirleyicinin olmadığını söyler. Bunun yanında bir bireyin bir objeler grubuna özel bir isim yükleyebileceğini de öne sürer. Ona göre bir birey toplumdaki genel kullanım ile çelişse de bir sınıfa özel bir ad yükleyebilir.² Sokrates, Hermogenes'in pozisyonunun tutarsızlığını göstererek onun anlam ve doğrulukla uyummayacağını söyler. Bir sözcüğün neyi sembolize ettiği konuşmacı ya da konuşmacı grubu tarafından belirleniyorsa sözcüklerin iki farklı konuşmacı tarafından aynı şekilde dizilişi iki farklı önerme ifade edecektir ve aynı eylem iki farklı öze sahip olacaktır. Cratylus'a göre isim doğal bir işarettir. İsimlerin anlamsız ya da boş anlamlı olması isimlerin yanlış olmasından değil referansın başarısızlığından kaynaklanır. Sözcük temsil ettiği şeye benzer. Diyalogda Sokrates, orijinal sözcüğün temsil ettiği şeye benzerliğinin bilinemeyeceğini ve benzerlik olsa da zamandaki değişime bağlı olarak sözcüklerin bir denemede kullanımının başarısız olabileceğini öne sürer. Bu şekilde doğalcılığı da reddeder. Diyalogda dil hakkında onaylanan şeyler de vardır. Bunlar sözcüklerin bizim objeler arasında ayırım yapmamızı sağlayan aletler olduğu ve gerçekliği derin bir şekilde parçalara bölen tüm dillerin aynı yapıya sahip olduğudur. Diyalogda son olarak dilin doğruluk için bir araç olamayacağı önerilir. Aristoteles, *Yorum Üzerine* de bir ses birimi ile onun taşıdığı anlam arasındaki ilişki ile ilgili olarak uzlaşısalcılığı ve anlamla referans arasındaki ilişki ile ilgili olarak doğalcılığı savunur. Cratylus'ta ortaya çıkan anlam problemini böyle çözümler. Cratylus'tan farklı olarak yazılı sözcük ile konuşulan sözcük arasındaki ilişkiyi ve konuşulan sözcükle sözcüğün gösterdiği şeyin sosyal pratik tarafından belirlendiği psikolojik durumu kabul eder.³ Aristoteles doğal işaretler için *semeion*, uzlaşımsal işaretler için *symbolon* sözcüğünü kullanarak işaret etmenin iki farklı yolunu kabul etmiştir. Sözel işaretin öncelikle

2 Deborah K. W Modrak, *Aristotle's Theory of Language and Meaning* (Cambridge University Press, 2001), 13.

3 Modrak, *Aristotle's Theory of Language and Meaning*, 17-20.

zihinsel etkinin ya da kavramın doğal bir işareti ikinci olarak da onun işaret ettiği objenin bir sembolü olduğunu ifade etmiştir.⁴

Aristoteles, bilgi için bazen nesnenin var olduğunun önceden kabul edilmesi gerektiğini bazen de kullanılan terimin ifade ettiğinin önceden kabul edilmesi gerektiğini söylemektedir. Herhangi bir şeyi tasdik ederken ya da inkar ederken onun var olduğunu ortaya koyarız, diğer taraftan bir şeyin ne anlama geldiğini söyleriz. Birlik söz konusu olduğu zaman ise hem bir ismin anlamını biliriz hem de onun ifade ettiği bir nesnenin var olduğunu kabul ederiz. Önergeleri kurarken bazı bilgilerin doğruluğunu önceden kabul ederiz. Bazı bilgileri de bunlara dayanarak tümevarım yoluyla doğrularız. Üçgenin açılarının iki dik açıya eşit olduğu bilgisi önceden doğruluğu kabul edilen bir bilgidir. Yarım daire içine çizilen bir şeklin üçgen olduğu bilgisine ise tümevarım yoluyla ulaşırız. Aristoteles burada üçgenin varlığı bilinmiyorsa açılarının toplamının iki dik açı olduğunun mutlak anlamıyla değil ancak bütüncül olarak bilinebileceğini söylemektedir. Bu şekilde iki türlü bilgi arasındaki ayrımın yapılmaması durumunda ya hiçbir şeyin öğrenilemeyeceği ya da sadece bilinenlerin öğrenebileceği şekilde *Menon* da ifade edilen zorluğun ortaya çıkacağına işaret edilmektedir.⁵

David Charles, Aristoteles'in İkinci *Analitikler*'de üç adımlı bir soruşturma ortaya koyduğuna dikkat çeker. Birinci adım, bir ismin ya da ifadeler gibi benzer isimlerin neye işaret ettiği bilindiği zaman başarılıdır. İkinci adım isim ya da isim benzeri ifadenin işaret ettiği şeyin varlığı bilindiği zaman başarılıdır. Üçüncü adım ise isim ya da isim benzeri ifade ile işaret edilen obje ya da türün özü bilindiği zaman başarılıdır. Aristoteles felsefesinde öz bir şeyin ne olduğunu ifade eder. Özle ilgili problemler tanımla ilgili problemlerle doğrudan bağlantılıdır. Tanımla ilgili konumuz açısından en önemli problem şudur: Tanım sadece var olan isimleri mi ifade eder? Hem var olan şeyleri hem de var olmayan isimleri ifade eden bir tanım türü olabilir mi? Aristoteles, İkinci *Analitikler* B kitabında 'Bir şey nedir?' ifadesinin kullanımını var olan objelerin ya da türlerin kullanımı ile sınırlandırıyor. David Charles, bu problemin iki farklı yorumla çözülebileceğini belirtir. Birincisi liberal yorumdur. Bu yoruma göre hem var olan hem de var olmayan isimleri ifade eden bir tanım türü olabilir. İkincisi sınırlayıcı yorumdur. Bu yorum "keçiğeyik" (goatstag) gibi isimlerin belirttiği şeyin var olma ihtimalini dışlar. Sınırlayıcı yoruma göre ancak isimlerin belirttiklerinin açıklamalarının bir alt kümesi bir tanım olarak kabul edilebilir. İsimlerin işaret ettikleri şey-

4 J. John F. Sowa, "The Role of Logic and Ontology in Language and Reasoning", *Theory and Applications of Ontology: Philosophical Perspective*, ed. R. Poli, J. Seibt, Springer (Berlin, 2010), 234.

5 Aristoteles, *İkinci Analitikler*, çev. Hamdi Ragıp Atademir (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1951), 3-4.

lerin bazı açıklamaları isimlerin bazı tanımları ile özdeş olarak düşünülür. Bu yorumun iki farklı versiyonu mümkündür. Birinci versiyonunda türlerin işaret ettikleri şeylerin bazı açıklamalarını kavrayan bir kimsenin bu açıklamanın türü tanımladığını bilmeyebileceği kabul edilir. İkinci versiyonunda ise bir türün işaret ettiği şeylerin tanımsal açıklaması işaret edilen türün var olduğunu ve bir öze sahip olduğunu bilmeyi gerektirir. İsmi işaret ettiği şeyin açıklamasını kavramak türün tanımını bilmeyi gerektirir.⁶

Aristoteles *Fizik* adlı eserinde bütün var olanların tanım açısından birlik olduğunun kabul edilmesi durumunda Herakleitos'un öne sürdüğü zıtlıkların birliği görüşünün öne sürülmüş olacağını söylemektedir. Bu görüşü kabul etmek ise iyi olanla iyi olmayanın, insanla atın aynı olduğunu söylemek anlamını taşıyacaktı. Aristoteles'e göre bu kabul, 'var olan'ı ve 'bir' i tek anlamlı düşünmekten kaynaklanan bir hatadır. Ak olmak ile kendinde 'ak'ı taşımak farklı şeylerdir. Birlik ise olanak halinde ya da etkinlik halinde olabilir. Bu hususta Parmenides'in de var olanın tek bir anlamını kabul ederek hata yaptığı öne sürülmektedir. Var olanın hiçbir şey için ilinek olmadığı, her şeyin var olan için bir ilinek olduğu göz önüne alınırsa var olmayan şeyin de var olduğu söylenebilir.⁷ Aristoteles'in bu durumu açıklamak için yaptığı bir ayırım da madde ile yoksunluk arasındaki farka işaret eder. Bu hususta maddenin ilineksel anlamda var olmayan olduğu, yoksunluğun ise kendinde var olmayan olduğu; maddenin töze yakın olduğu ve bir tür töz olduğu, yoksunluğun ise böyle olmadığı söylenmiştir.⁸

Aristoteles *Metafizik* adlı eserinde varlığın birkaç anlamından söz eder. Varlık, bir anlamı ile ilineksel anlamda Varlığı ifade eder. Bir diğer anlamı ile var olmamanın karşıtı anlamındaki Varlığı ifade eder. Bunların yanında töz, nicelik, nitelik, yer, zaman gibi farklı kategorilere bağlı olarak varlık farklı anlamlara gelebilir. Bazı varlıklar her zaman aynı durumdadırlar ve başka türlü olmalarının mümkün olmaması anlamında zorunludurlar. Bazı varlıklar ise ne zorunlu olarak ne de her zaman aynı durumdadırlar. Aristoteles bu ikinci anlamı ile varlığa ilinek adını vermektedir. İlineğin sebebinin ise kendisinden başka bir şey olma imkanına sahip olan madde olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Bilimlerin her zaman ya da çoğu zaman aynı olana yöneldikleri için ilineksel olanın biliminin de olamayacağını söylemektedir.⁹ Bilimler belirli bir nesne ya da cins ile ilgili olduklarında, varlıkların özlerine ilişkin bir kanıtlanma getirmezler ancak belirli bir özü hipotez olarak

6 David Charles, *Aristotle on Meaning and Essence*, Clarendon Press (Oxford, 2000), 24-29.

7 Aristoteles, *Fizik*, çev. Saffet Babür (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2014), 19.

8 Aristoteles, *Fizik*, 49.

9 Aristoteles, *Metafizik*, çev. Ahmet Arslan (İstanbul: Sosyal Yayınlar, 2014), 300- 301.

kabul ederler ve buradan hareketle özel cinslerin niteliklerini kanıtlarlar. Bu kanıtlamada izlenen yol ise tümevarıma dayanmaktadır. Tümevarıma dayalı olarak töz ya da öz kanıtlanamayacaktır fakat sergilenebilecektir. Bunun yanında bilimler inceledikleri cinslerin varlığı ile ya da yokluğu ile ilgili de bir şey söylemezler, bir şeyin özünü söylemekle varlığını söylemek aynı anlama gelir.¹⁰ İlineksel olanın biliminin olmamasının bir nedeni de ilineklerin sayısının sonsuz olması ve ilineksel niteliklerin bir varlığın diğerlerinden farkını gösterememesidir. Aristoteles ilineklerin biliminin olmamasını onun varlığının sadece sözel olmasına bağlı olarak doğal kabul etmektedir.¹¹ Aristoteles'e göre varlığın nitelik, nicelik ya da yüklem olarak farklı anlamları olmakla birlikte asıl olarak var olan şey bir şeyi o şey yapan şey anlamında tözüdür.¹² Tözün farklı anlamlarından biri mahiyettir. Her varlığın mahiyeti, doğası gereği olduğu şey, ya da özüdür. Varlığın mahiyetini belirten gerçek beyan ise tanımlanan varlığın doğasını ifade eden ancak kendisini içinde bulundurmeyen beyandır.¹³ Yalnızca beyanları bir tanım olan şeylerin mahiyetleri vardır. Bir cinsin türünü ifade etmeyen hiçbir şeyin mahiyeti yoktur. Ancak cinslerde bulunan formların mahiyeti vardır. Bir anlamda yalnızca tözlerin mahiyetleri ve tanımları olacaktır. Başka bir anlamda diğer şeylerin de tanımları ve mahiyetleri olacaktır. Ancak tanım mahiyetin tanımıdır ve mahiyet asıl anlamı ile sadece tözlerde bulunur.¹⁴

Aristoteles için tanımın birliğinin güvenliğini sağlamak ve bireysel tözün akılla anlaşılabilirliğini sağlamak önemlidir. Bundan dolayı tanımlanan ile öne sürülen logos'a, maddede gerçekleşen logosla aynı anlamı yüklemiştir. Düşüncede kavranan logosla somut tözün formunun aynı olması İkinci *Analitikler*'de temel kavramın elde edilmesinde görülen boşluğu ortadan kaldırır. Zihin algıda sunulan dışsal söz (logos) tarafından etkilenir. Buna bağlı olarak tümevarım sürecinin sonunda kavranan logos söz konusu tözün gerçek özüdür. Günlük dil anlamları olan sözcüklere bağlıdır ve bunlar sözsöz tanımlarla ifade edilmiş olabilir. Her anlamlı terim için böyle bir tanım elde edilebilir. Aristoteles *Metafizik*'te böyle tanımları reddederek onları sözcüklerin eş anlamlı düzenlemesi ile eşitler. Aristoteles'in böylece dilsel ve gerçek tanımı farklı yerlere koyduğu görülmektedir. Ancak ortak bir yönleri vardır. Anlam anlaşılabilir bir özü gerektirir. Bilgi birleştirilmiş bir özü gerektirir. Aristoteles'in formlar için gerekli olduğunu düşündüğü

10 Aristoteles, *Metafizik*, 292, 293.

11 Aristoteles, *Metafizik*, 298-299.

12 Aristoteles, *Metafizik*, 306.

13 Aristoteles, *Metafizik*, 314.

14 Aristoteles, *Metafizik*, 321.

bir özellik onların dünyada var olmasıdır. Formlar zihinsel objeleri ne ise o yapar ve insan zihnine girebilir. Formları anlama yeteneği Aristotelesçi bilimde temel olan öz tanımının da kaynağıdır. Form aynı zamanda terimlerin empirik temelli anlamlara sahip olduğu dil analizi için de önemlidir. Doğal bir tür için terimin anlamı türe ait bireysellik içinde anlaşılan türün formlarının açıklaması olacaktır. Böylece metafizikteki öz ve tanım açıklaması ile *Organon*'daki dil analizinin gerekleri ontolojik olarak desteklenmektedir.¹⁵

Bir şeyin ne olduğu nasıl ispatlanır? Bir şeyin ne olduğunu bilmek için onun var olduğunu bilmek zorunlu mudur? Aristoteles bir adamın ya da başka bir şeyin ne olduğunu bilen biri için onun var olduğunu bilmenin zorunlu olduğunu, var olmayan bir şeyin ne olduğunun bilinmeyeceğini söyler. 'Keçiğeyik'(goatstag) denildiği zaman bir şeye işaret edildiğini biliriz, ancak 'keçiğeyik'in ne olduğunu bilmek imkansızdır. Aristoteles burada bir şeyin ne olduğunun söylenmesinin ve o şey olduğunun ispatlanmasının aynı argümanla ortaya koyulamayacağını belirtir. Bu görüş bir şeyin tanımının ve ispatının farklı olduğunu ve birbirinden bağımsız olması gerektiğini ifade eder. Burada David Charles'in bağımsızlık problemi olarak adlandırdığı bir durum söz konusudur. Bu argüman bir şeyin var oluşunu bilmeksizin o şeyin ne olduğunu bilemeyeceğimizi ve ayrıca hem şu adamın var olduğunu hem de adamın ne olduğunu göstermek için tek bir kanıtın olmadığını ifade eder.¹⁶

Konu ile ilgili bir problem de şudur: İsimler tanım olmak için gerekli şartları sağlayamadığı takdirde nasıl türlerin tanımlarına işaret ederler? Aristoteles varlığın bilgisinin içerilen terimlerin anlaşılması için gerekli olmadığını savunmaktadır. İlk adımda örneğin ay tutulmasının varlığını bilmemek de onun ne olduğu ile ilgili yeterli bilgiye sahip olabiliriz. İkinci adımda bir türün temellerinin ne olduğu bilinmeden varlığı keşfedilir. Üçüncü adımda orta terimin ne olduğu keşfedilmelidir. Bu açıklamalara göre Aristoteles varlığın bir türün yüklemi olduğunu ve varlığın bir orta terimin varlığının kavranması ile kurulabileceğini kabul edebilir. Türün varlığını belirlemek için niçin sorusunu sormaya imkan tanıyan terimin anlamının ne olduğunu ortaya seren açıklamaları kavramak gerekir. Bu aşamada onun ne olduğunu bilmeyebiliriz. Aristoteles'e göre tanım bir hipotez değil tez olan bir birliği ifade eder. Hipotez her hangi bir zıtlığın iki tarafından birini varsayabilirken tanımsal tez bu varsayımı içermez. Tanımsal tez birliği metafiziksel

15 Modrak, *Aristotle's Theory of Language and Meaning*, 8.

16 Charles, *Aristotle on Meaning and Essence*, 58-59.

olarak bölünemez olduğunu değil, birlik olarak var olanın bölünemez bir nitelik olarak var olan olduğunu ifade eder.¹⁷

İsimlerle ilgili diğer bir problem, isimlerle isimlerin işaret ettikleri varlık ya da tür arasındaki ilişki ile ilgilidir. Hangi şartlar altında bir ismin bir türe işaret ettiği sorulabilir. Bu durumlarda isimle işaret edilen araştırmada ikinci adımda varlığı keşfedilendir. Bu, terimle işaret edilenin dünyadaki bir tür olması ve bunun terimin anlamını sabitlemesi nedeniyledir. Buna göre iki ismin ancak aynı objenin düşüncesi ile ilişkili oldukları takdirde aynı anlama sahip oldukları söylenebilir.¹⁸

Aristoteles'in *Kategoriler* adlı eserinde ne bir taşıyıcı için söylenen ne de bir taşıyıcı içinde olan varlığın ilk ve asıl anlamı ile varlık olduğu belirtilmiştir. Bu anlamı ile varlık belirli bir insan ya da belirli bir at gibi belirli ve tek karşılığı olan varlıkları ifade eder. İkincil varlıklar ise bu varlıkların üyesi oldukları türler, ya da türlerin üstünde bulunan cinslerdir. İkincil varlıklar tek tek varlıkların içindedirler, ya da onlar için söylenirler. Aristoteles, buna bağlı olarak ilk varlıklar olmadığında diğer varlıkların da olmayacağı sonucunu çıkarır. İkincil varlıklar içinde ise türün cinsten daha çok varlık olduğu söylenmiştir. Bunun nedenin türün cinsin taşıyıcısı olmasıdır. Bunun yanında ne ilk varlıklar, ne de ikincil varlıklar bir taşıyıcı içinde değildirler. İkincil varlıklar bir taşıyıcı için söylenirler ancak bir taşıyıcı içinde değildirler. İnsan türü belirli bir insanın içinde değildir. İkincil varlıkların adının taşıyıcıya yüklenmesi mümkün olsa da tanımın taşıyıcıya yüklenmesi mümkün değildir. İlk varlıklar doğrudan bir nesne belirtirken ikincil varlıklar bir özellik belirtirler çünkü bu varlıkların taşıyıcısı tek değildir.¹⁹

İsimlerin anlamlarının benzerlik yoluyla ilişkilendirildikleri obje ile sabitlenmiş olması nedeniyle taşıyıcılarını gerektirirler. İsimlerin anlamları bakımından basit isimler ve karmaşık isimler farklılık gösterirler. İki basit isim ancak aynı objeye işaret ettikleri zaman aynı anlama sahiptir. Basit isimler dolaylı olarak töze ya da türe işaret ederler. Bu durumda ismin ilişkilendirildiği düşüncenin içeriği doğrudan dünyadaki tür ya da obje tarafından belirlenir. Bileşik isimlerin anlamları ise bu şekilde belirlenmiştir. Bu bakımdan Aristoteles'in düşüncesi karmaşıktır. Referans sadece basit olumlu isimler için gereklidir.²⁰ Aristoteles basit isimlerin tözler ve türlere işaret etmek zorunda olduğunu, birleşik isimler için böyle bir zorun-

17 Charles, *Aristotle on Meaning and Essence*, 73.

18 Charles, *Aristotle on Meaning and Essence*, 84.

19 Aristoteles, *Kategoriler*. Çev. Saffet Babür (İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları, 2002), 11-21.

20 Charles, *Aristotle on Meaning and Essence*, 108.

luluk olmadığını söylüyor. Aynı zamanda basit bir ismin neye işaret ettiğinin açıklamasının söz konusu türün varlığını ya da özünü bilmeksizin kavranabileceğini söylüyor. Bunları aynı anda kabul etmenin tutarlı bir yolunu nasıl bulduğunu ise bir problemdir.²¹

Aristoteles'in anlam açıklaması isimlerin anlamlarının sabitlenmiş olması bakımından Frege'ninkinden farklıdır. İsimlerin anlamları, düşünürün terimi anlayışının çıktığı kaynaklar tarafından sabitlenmiştir. Ayrıca birlikte anlama şartları terimleri kendi başına nasıl anladığımızı değil, dünyanın nasıl olduğuna bağlıdır. Aristoteles düşünce ve düşüncelerin hakkında olduğu tür ya da obje arasındaki bağlantı ile ilgili olarak bir obje ya da türün form transferi yoluyla ilişkileneceğinin obje ya da tür hakkındaki düşüncüyü oluşturduğunu söylüyor.²²

Aristoteles'e göre basit isim söz konusu olduğunda düşünce form transferi yoluyla bağlı olduğu objeye işaret eder. Böylece düşünce söz konusu obje ya da türün formunu kavramak zorundadır. Fakat bu düşüncüyü kavrayan düşünür gerçek bir türün formunu kısmen kuşattığını bilmeye ihtiyaç duymaz. Bundan dolayı herhangi bir iddia hipotez statüsünde olabilir. Böylece ismin işari anlamının açıklamasının bilgisi bu türün var oluşunun bilgisini gerektirmez. Bu argümana karşı getirilebilecek bir itiraz insan ya da ruh gibi terimleri kullanan düşünürlerin bu terimleri türün kendi doğası üzerine önerilen tipi kavramaksızın kullanmış olabileceklerinin söylenmesi ile ifade edilir. David Charles'e göre Aristoteles'in görüşleri düşünürlerin bir terimi anlamlı olarak kullanırken bir türün sadece tesadüfi özelliklerini kavrayabilmelerine izin verir. Bununla birlikte bu ismin anlamının ilişkili türle yapılan form transferinde ortaya çıkan düşüncelerle bağlantılı olarak sabitlenmiştir. İkinci olarak ruhun bir açıklamasını yapabilmek için onun doğasını kavramak gerekir ancak türün teorik spekülasyonu hakkında doğru olmak gerekmez. Aristoteles bu adımda düşünürün kökensel belirli özelliklerin ya da gizli bilimsel yapının bir fikrine zorunlu olarak sahip olmasına gerek duymaz.²³ Aristoteles ayrıca maddeye referans vermeyen tanımın hatalı olacağını öne sürer. İnsanın tanımını onun maddesine ve formuna referans vermeyi gerektirir. Aristoteles tümellerin tanımlayıcı bir açıklaması varken tikel birleşik tözlerin açıklamasının olamayacağını söyler. Algılanabilir tözlerin delili ya da tanım yoktur. Çünkü onların maddeleri vardır. Maddenin ise doğası gereği var olması ya da var olmaması mümkündür.

21 Charles, *Aristotle on Meaning and Essence*. 147.

22 Charles, *Aristotle on Meaning and Essence*. 110.

23 Charles, *Aristotle on Meaning and Essence*, 167-170.

Algılanmadıkları zaman var olmayabilirler ya da var oldukları bilinemez, var oldukları bilinemiyorsa ne oldukları da bilinemez.²⁴

2. Hilary Putnam'ın Anlam Görüşü

Anlamın ne olduğu problemi Putnam'ın düşüncesinde anlamın ne olmadığından hareketle açıklanmaktadır. Putnam, anlamın işlem kaplam belirsizliğine bağlı olarak düşünülmesini geleneksel anlam kuramlarındaki hataların kaynağı olarak görmektedir. Anlam işlem olarak düşünüldüğü takdirde onun bir kavram olduğu kabul edilmiştir. Putnam bu kabulü anlamın zihinsel varlıklar olarak düşünülmesi imasını taşıması nedeniyle kaçınılması gereken bir yaklaşım olarak görür. Anlamın zihinsel varlıklar olarak düşünülmesi onun psikolojizme yönlendirmesi nedeniyle kaçınılmak istenen bir yaklaşımdır. Psikolojizm, Frege ve Carnap gibi düşünürlerin de karşısında olduğu bir görüştür. Ancak Putnam anlamı soyut varlıklar olarak düşünmenin de bizi bu durumdan kurtarmadığını düşünür. Anlamın kendisini ayrı bir zihinsel varlık olarak kabul etmek niyetleri göz önüne alması nedeniyle eksik görülmektedir. Niyet anlam farklılıklarını tam olarak karşılayamamaktadır.²⁵

Putnam, geleneksel anlam kuramlarının dayandığı iki varsayımın aynı anda doğrulanamayacağı tezine dayanarak anlamın kafanın içinde olmadığını göstermek ister. Bu varsayımlardan birincisi bir terimin anlamını bilmenin bir psikolojik durum içinde bulunmak olarak kabul edilmesidir. İkincisi ise anlamın kaplamı belirlediğinin kabul edilmesidir. Putnam'ın tezi anlamı işlem olarak kabul ettiğimiz takdirde anlamın kaplamı yani referansı belirlemediğini göstermek üzerinden temellendirilmiştir. Buna göre bir terimin anlamını bilmek bir psikolojik durum içinde olmaksızın bu psikolojik durum kaplamı belirleyemeyecektir.

Putnam, psikolojik durumun kaplamı belirlemeyeceğini çeşitli düşünce deneylerine dayanarak temellendirir. Putnam'ın İkiz Dünya hipotezi olarak bilinen kurgusuna göre dünyaya çok benzeyen bir İkiz Dünya olduğunu düşünüyoruz. İkiz Dünyada, dünyadaki suya görünüş ve tat olarak çok benzeyen fakat farklı bir bileşene sahip olan bir sıvı olduğunu ve bu sıvılardan oluşan okyanuslar ve göller olduğunu, ayrıca dünyadaki insanlara benzeyen ve dünyadaki insanlarla aynı dili konuşan insanlar olduğunu kabul ediyoruz. Kimya biliminin suyun bileşenlerinin bilinebileceği ölçüde gelişmediği bir dönemde dünyadaki insanın ve ona benzeyen ikiz dünyadaki insanın su ile ilgili zihinsel durumları arasında bir fark bulunmayacaktır. Ancak dün-

24 Charles, *Aristotle on Meaning and Essence*, 278-279.

25 Hilary Putnam, *Reason Truth and History* (Cambridge University Press, 1981), 27.

yadaki suyun kaplamı H₂O olarak ifade ettiğimiz bileşenlere sahip sıvılardan; ikiz dünyadaki suyun kaplamı ise XYZ gibi farklı bir bileşene sahip olan sıvılardan oluşacaktır ve iki farklı dünyada suyun anlamı farklı olacaktır.²⁶ Bu konuda Putnam'ın verdiği benzer bir argüman da şöyledir. İki farklı tür olan kayın ile karaağaç arasındaki farkları iki ağaç türünü ayırt edebilecek ölçüde bilmeyen iki insan, kayın ve karaağaç kavramları ile ilgili aynı zihinsel duruma sahiptir. Ancak 'kayın' ve 'karaağaç' kavramlarının kaplamaları farklıdır ve buna bağlı olarak anlamları da farklıdır.²⁷ Putnam bu durumlara bağlı olarak anlamın kafanın içinde olmadığını sonucunu çıkarır.

Sözcüklerin anlamları kafanın içinde değilse, zihnimizin dışında bulunan bir varlık alanı ile ilişkili olmalıdır. Anlamın sözcüklerin dış dünyadaki karşılıkları ile ilişkili olması sözcüklerin işaret ettiği varlık alanının tanımlanmasını gerektirmektedir. Tanımlama yapmak ise bir türün diğer türlerden ayrılan özelliklerinin sıralanmasını gerektirmektedir. Türlerin doğanın ya da dış dünyanın bir parçası olması gerekmektedir. Ancak türleri ifade eden sözcüklerin doğadaki karşılıkları kesin olarak bilinmemektedir. Bunun nedeni türleri ifade eden sözcüklerin tanımlarının analitik olmamasıdır. Örneğin altın sözcüğünü tanımlamak istediğimiz zaman onun sarı olması ve değerli bir metal olması gibi özelliklerini sıralayabiliriz. Ancak bu özelliklerin sınırları kesin olarak belirlenmemektedir. Türlerin kesin karşılıklarının olması onların değişmeyen bir doğaya ya da varlık alanına karşılık gelmesi anlamını taşır. Bu durumda varlık alanını bilimsel olarak tanımlamakla ilgili sınırlılıklarla karşı karşıya kalırız. Bu tanımların ötesine geçmek istediğimiz zaman metafiziksel bir kabulde karşı karşıya kalıyoruz. Altının ne olduğunu bilimsel olarak tanımlamakla ilgili teorik ve operasyonel sınırlılıklar bulunuyor.

Teorik sınırlılıklar altının ne olduğu ile ilgili açıklamalarla ilgili sınırlılıklardır. Altının geçmesi gereken testlerle ilgili sınırlılıklar ise operasyonel sınırlılıkları oluşturuyor. Doğal türlerin özellikleri ile ilgili bilimsel teoriler değişebilir. Bilimsel teorilerin değişmesi Putnam'a göre terimlerin referanslarının da değiştiği anlamını taşımaz. Buradan şunu anlayabiliriz. Bilimsel teoriler terimlerin göndergelerinin anlaşılmasına yardımcı olur. Ancak gönderge teorilerle değil, doğanın kendisi ile sabitlenir. Altının geçmesi gereken testler de bilimsel teorilerin değişmesine bağlı olarak değişebilir. Bu durumda gönderge belirli testleri geçen bir madde ile özdeş kabul edilemez.²⁸

26 Putnam, "The Meaning of Meaning", 224.

27 Putnam, *Reason Truth and History*, 18, 19.

28 Putnam, "Is Semantics Possible", *Mind, Language and Reality* (Cambridge University Press, 1975), 140-141.

Putnam sözcüklerin içlemlerinin ve kaplamalarının operasyonel ve teorik sınırlamalara bağlı olarak ve doğruluk şartları gösterilerek sabitlenebileceği görüşünü doğru bulmamaktadır. Bütün cümlelerin hangi şartlar altında doğru olacağı bilinse bile terimlerin göndermeleri belirsiz kalırdı. Bu durum şöyle bir örnekle açıklanır. “Kedi paspasın üzerindedir” cümlesinin genel olarak kabul edilen yorumuna göre kedilerin kedilere, paspasların paspaslara gönderimde bulunduğu düşünülmektedir. Ancak kedilerin kirazlara, paspasların ağaçlara gönderimde bulunduğu bir dilde de bu cümle “Kiraz ağacının üzerindedir.” şeklinde anlaşılır ve doğruluk değerini korur.²⁹

Doğal türlerin tanımlarının analitik olamayacağını kabul etmekle birlikte Putnam tanımı bir anlam şartı olarak kabul etmez. Doğal tür sözcüklerinin anlamlar bir yönüyle türlerin doğal yapısına, bir yönüyle de toplumdaki klişelere bağlı olarak ve dilbilimsel işbölümüne bağlı olarak belirlenir. Doğal tür sözcüklerinin anlamlarının sosyal olarak belirlenmesi Putnam’ın ısı, sıcaklık gibi fiziksel terimlerin anlamlarını açıklamak için başvurduğu anlamın tanıtma olayına bağlı nedensel zincir ile açıklanmasının bir türüdür. Isı, elektrik gibi fiziksel büyüklük terimlerinin anlamları bu açıklamaya göre bu terimlerin ilk kullanımında ulaşılan betimlemelere nedensel bağlantı ile oluşur. Terimin ilk kullanımına tanık olan kişi onun kullanımı ile ilgili betimlemeleri bir başkasına aktarır. Bu şekilde sözcüğün kullanıldığı durum ile ilgili yüzeysel bir bilgi iletilmiş olur. Tanık olduğumuz ya da öğrendiğimiz betimleme o sözcüğü kullanabilmemizi sağlar. Doğal tür sözcükleri söz konusu olduğu zaman da sözcüklerin ifade ettiği türle ilgili toplumdaki basmakalıp bilgiler (stereotip) o sözcükleri kullanabilmemizi sağlarlar. Tanıtım olayına nedensel bağlantı aynı zamanda Kripke’nin özel isimlerin göndermelerini açıklamak için öne sürdüğü teorinin benzeridir.³⁰

Putnam, terimlerin anlamlarının belirlenmesinin çeşitli uzmanların görüşlerine ve aynı dili konuşan insanlardan oluşan topluluğa bağlı olduğu sonucuna ulaşır. Bu bilgi sözcükleri kullanmamızı ve iletişim kurmamızı sağlar. Ancak gönderge tam olarak bilinmez. Bireysel konuşanların kafalarında aynı anlama gelen iki terim farklı gezegenlerde farklı sınıflara gönderimde bulunurlar.

Sonuç olarak türler hakkında konuşurken doğasını tam olarak bilmediğimiz bir şey hakkında konuşuyoruz. Varlığını bilmek onun tek bir karşılığının olmasını gerektirecekti. Birden fazla karşılığının olabilmesi onun bir

29 Putnam, *Reason, Truth, History*, 37.

30 Putnam, “Explanation and Reference”, *Mind, Language and Reality* (Cambridge University Press, 1975), 199-203.

varlık alanına işaret etmesinin zorunluluğunu da ortadan kaldırır. Ontolojik görelilik onun birden fazla mümkün karşılığının olabileceğini kabul eden tezdır. Realist bir epistemolojiyi savunmak bu durumda ontolojik görelilik ile çelişir.

Putnam on yedinci yüzyıldan itibaren modern bilimlerin ve felsefenin ortaya çıkması ile birlikte Form ve Formları bilmek için bir özel yetenek kavramı açıklık ve açıklayıcı değer standartlarımızı karşılayamaz duruma geldiğini düşünmektedir. Bu düşüncenin yerine öne sürülen görüşlerden biri, çok sayıda filozof tarafından kabullenilen ve Hume'un temsil ettiği görüş olan dünyanın bir yansıtma aktı ile zihinlerimiz tarafından oluşturulduğu görüşüdür. Bu konuda, Putnam, Hume'un, referans verme gücü olarak ifade edebileceğimiz zihinsel gücü bir problematik gibi görmemesine dikkat çeker. Putnam, zihnin semantik gücü ile ilgili benzerlik kuramının uzun zamandır ölü olduğunu düşünür ve Hume'un takipçilerinin, formların şeylere yüklenmesinin bir 'yansıtma' olduğunu düşünüyorlarsa, bu yansıtma yönteminin bir açıklamasını yapmak zorunda olduklarını öne sürer.³¹

Zihnin dünya ile ilişkisi ile ilgili olarak filozoflar tarafından öne sürülen diğer bir görüş ise, dışarıda dünya içinde oluşturmanın objektif bir ilişkisi, objektif eğilimler ya da objektif karşı olgular olarak Aklın var olduğunu ve zihinlerimizin bu tür olguları izleme eğilimi ile geliştiğini ifade eden görüştür. Putnam'ın bu konuda gördüğü problem, ne bizdeki yönelimsel güçlerin ne de dünyanın dışındaki aklın indirgemeci fizikselci açıklamalar ile uyuşmaması ile ilgilidir. Dışsal gerçeklik içinde oluşmuş temel ve objektif bir açıklama kavramı söz konusu olduğu zaman, gerekli olan açıklama, Putnam'a göre, referans verme ve düşünme yeteneğine nasıl sahip olduğumuzun açıklanması, ya da açıklamanın bir ilişkisini dış gerçekliğin içine nasıl yansıtılabildiğimizin açıklanması değildir. Putnam açıklama ve referans arasındaki halkanın çok kısa olduğunu ve indirgemeci fizikselci görüşü savunan filozofların hem açıklamanın hem de referansın nihai gerçekliğin oluşturulmasındaki rolünü içine alan bir açıklama yapmak zorunda olduklarını düşünür, kendisi ise bunun yapılamayacağını göstermeye çalışır.³²

Putnam, düşüncüyü şey ile, zihni dış dünya ile ilişkilendiren ve sözcüklerin aktüel olarak var olan şeylere referans verebileceği, zihin durumlarının bir obje olarak iş durumuna sahip olabileceği şeklindeki olgularla ifade edilen yönelimselliğin indirgenemeyeceği ve ortadan kaldırılamayacağı şeklindeki yaklaşımları hatalı bulmaktadır. Bunun yanında referansın fizik-

31 Putnam, *Words and Life* (USA: Harvard University Press, 1995), 442.

32 Putnam, *Words and Life*, 442, 443.

sel terimlere indirgenebilen bir fenomen olarak görülmesini doğru bulmaz. Gerçek olanın günlük görünüşlerin ötesinde ve daha temelli olduğu varsayımına dayanmayan bir yaklaşım sergiler. Putnam, yönelimselliği (intentionality) özelde bazı olgularla ifade edilen genel bir konu başlığı olarak görür. Bu olgular, sözcüklerin, cümlelerin ve diğer sembollerin anlamlı olması, sözcüklerin doğru olarak aktüel olarak var olan şeylere ya da her hangi bir sayıdaki var olan şeylerin hepsine referans verebilmesi, sembollerin var olmayan şeyler hakkında olabileceği ve bir zihin durumunun obje olarak bir iş durumuna sahip olabileceği şeklinde sıralanmıştır. Yönelimselliğin indirgenemeyeceği ve ortadan kaldırılamayacağı tezi Brentano'nun tezi olarak bilinir. Bu görüşe göre yönelimsellik düşüncüyü ve şeyi, zihin ile dış dünyayı ilişkilendiren temel fenomendir. Bu bakımdan, Putnam'a göre, bu görüş yönelimsellik açısından pozitif bir iddiadır. Yönelimselliğe karşılık gelen fenomenin indirgenemez olarak kabul edilmesi onun temel olarak kabul edilmesi sonucunu doğurmuştur. Putnam, bu problemi bir ve çok hakkındaki eski bir problem ile ve tek isim altında toplanan çeşitli fenomenlerin ortak olarak sahip olması gereken bir şey olduğu düşüncesi ile ilişkilendirir.³³

Putnam, klasik felsefe probleminin temelinde referansın açık dokusu olduğunu düşünür. "Referans", "dil", "anlam" gibi sözcükler söz konusu olduğu zaman açık doku fenomeninin oyun sözcüğü söz konusu olduğu zaman karşımıza çıkan uzlaşma bağlı uygulamalardan daha ileriye gittiğini göstermek ister. Referansın fiziksel terimlere indirgenebilen bir fenomen olarak görülmesini doğru bulmadığı gibi yönelimselliğin bir mit olarak görülmesini de, tekil bir indirgenemez fenomen olarak kabul edilmesini de doğru bulmaz. Görünüş ve gerçeklik hakkındaki geleneksel yaklaşımları, gerçek olanın günlük görünüşlerin ötesinde veya daha temelli olduğu varsayımını, çok içinde bir varsayımını ve her fenomenin metafiziksel olarak indirgeyici bir açıklama veren temel doğası olduğu var sayımını bir tarafa bırakan bir felsefi yaklaşım sergiler. Anlam hakkındaki fikirlerin ve onların zihindeki yerinin niçin çalışmadığını görerek anlamın doğası hakkında bir şey öğrenebileceğini ümit eder.³⁴

Sonuç

Anlamın varlıkla ilişkisinin ne olduğunu söyleyebilmek anlamın ne olduğunu ve var olanların ne olduğunu söyleyebilmeyi gerektirir. Yirminci yüz yıl felsefesinde bu ilişki anlamın ne olduğu sorusundan hareketle düşünülürken, Aristoteles felsefesinde var olanların anlamlarından hareket edilerek

33 Hilary Putnam, *Representation and Reality* (The MIT Press, 1991), 1, 2.

34 Putnam, *Representation and Reality*, 3, 4.

ele alınmıştır. Aristoteles ses birimleri ile anlam arasında uzlaşım sal bir ilişki olduğunu ve isimlerin doğal işaretler olduğunu kabul etmiştir. Sözel işaretler zihinsel etkinin ya da onun işaret ettiği objenin bir sembolü olarak görülmüştür. Önerme kurmak ise bazı bilgileri önceden kabul edip bazılarını da ona bağlı olarak tümevarım yoluyla oluşturmayı gerektirir. Varlığın bilinebilmesi onun belirli bir özünün olmasını gerektirir. Özünün olması ise her zaman ya da çoğu zaman aynı durumda olmasını gerektirir. Her zaman aynı durumda olmayan varlıklar ilineksel anlamda varlıklardır. Bu tür varlıklar bilimlerin konusu olamazlar ve bunların sebebi başka bir şey olma imkanını taşıyan maddedir.

Sözcüklerin tanımlanabilmesi, ya da karşılık geldikleri varlık olanının bilinebilir olması hem Aristoteles'in kuramına göre hem de Putnam'ın kuramında anlamlı olabilmelerinin bir şartı olarak kabul edilmemiştir. Ancak Aristoteles'e göre tanımlanabilir olmak özü olan bir varlığa karşılık gelmesini gerektirir. Özünün olması her zaman zorunlu olarak bir arada olan özelliklere sahip olması anlamını taşır. Varlık rastlantısal özelliklerden oluşsaydı bilinemeyecekti. Putnam'ın kuramında ise sözcüklerin anlamları bir yönüyle işaret ettikleri varlık alanının doğal yapısına bağlanmıştır. Ancak bu yapının tam olarak bilinemeyeceği söylenmiştir. Anlamın kafanın içinde olmadığı gösterilmesi bu yapıdan bağımsız olmadığı kabul edilmesi anlamını taşır. Anlam bir yönüyle toplumsal klişelere bağlanmıştır. Ancak bu klişelerin oluşması da var olanların yüzeysel de olsa bir betimlenmesi ile oluşmaktadır.

Aristoteles'in kuramında zihinsel objelerin belirli bir öze sahip olmaları formlarına bağlıdır ve formlarının dünyada olması gerekir. Terimlerin özleri terimleri bizim nasıl anladığımıza bağlı değildir ancak dünyanın nasıl olduğuna bağlıdır. Var olanların tanımlanabilmeleri bir hipotezden değil, tez olarak bulunan bir birlikten hareketle mümkün olur. Basit isimler söz konusu olduğu zaman isimlerin anlamlarının aynı olmasının karşılık geldikleri obje ile aynı olmasına bağlanması Aristoteles'in kuramında anlamın varlığın doğası ile olan ilişkisini göstermektedir. İsimlerle isimlerin anlamları arasındaki ilişki doğal olarak oluşmuş olsa da sözcüklerle objelerin ilişkisi dünyada var olan formların zihinde de var olabilmesine bağlı olarak kurulmaktadır. Aristoteles'in kabul ettiği bu tez çağdaş felsefede metafiziksel bir alan hakkında konuşmanın epistemolojik sınırlılıkları nedeniyle temelsiz bir tez olarak kabul edilir. Ancak bu kabul edilmediği zaman sorunun cevabı açıkta kalır. Hilary Putnam sözcüklerin anlamlarının dünyaya bağlı olduğunu kabul etmekle birlikte zihnin dünya ile ilişkisinin ya da sözcüklerin dünya ile ilişkisinin nasıl kurulabileceği sorusunu bir problematik olarak almış-

tır. Sözcüklerle karşılık geldikleri varlık arasında zorunlu ya da metafiziksel bir ilişkinin olduğunu kabul etmenin temellendirilemeyecek bir görüşü kabul etmek olacağını düşünmüştür. Bununla birlikte anlamın aynılığının korunabilmesinin yolu olarak tanıma olayı ile nedensel bağlantıya dayalı bir açıklama getirmiştir. Varlığını bildiğimiz ama doğasını tam olarak bilmediğimiz bir varlık alanı hakkında konuşuruz. Bundan dolayı Putnam, Aristoteles'in metafiziğini kabul etmeden Aristoteles'in tezlerine geri dönmek zorunda olduğumuzu savunmuştur. Putnam'ın metafiziksel açıklamalardan kaçınmak istediği kadar fizikselci açıklamalardan da uzak durmak istemesi, bunun yanında anlamın kafanın içinde olmadığını bir yönüyle dünyanın doğal yapısına bağlı olduğunu düşünmesi anlamın var olanlarla ilişkisini kurmanın onun düşüncesinde bir problem olarak kalmasına neden olmuştur.

Kaynakça | References

- Aristoteles. *İkinci Analitikler*. çev. Hamdi Ragıp Atademir. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1951.
- Aristoteles. *Kategoriler*. çev. Saffet Babür. İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları, 2002.
- Aristoteles. *Fizik*. çev. Saffet Babür. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2014.
- Aristoteles. *Metafizik*. çev. Ahmet Arslan. İstanbul: Sosyal Yayınlar, 2014.
- Charles, David. *Aristotle on Meaning and Essence*. Oxford: Clarendon Press, 2000.
- Gianto, Augustinus. "Aristotle." In *Key Thinkers in Linguistics and The Philosophy of Language*, edited by Siophan Chapman and Christopher Routledge, Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Modrak, Deborah K. W. *Aristotle's Theory of Language and Meaning*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
- Putnam, Hilary. "Is Semantics Possible." In *Mind, Language and Reality*. Cambridge: Cambridge University Press, 1975.
- Putnam, Hilary. "Explanation and Reference." In *Mind, Language and Reality*. Cambridge: Cambridge University Press, 1975.
- Putnam, Hilary. "The Meaning of Meaning." In *Mind, Language and Reality*. Cambridge: Cambridge University Press, 1975.
- Putnam, Hilary. *Reason, Truth, and History*. Cambridge: Cambridge University Press, 1981.
- Putnam, Hilary. *Representation and Reality*. Cambridge: The MIT Press, 1991.
- Putnam, Hilary. *Words and Life*. Cambridge: Harvard University Press, 1995.
- Sowa, John F. "The Role of Logic and Ontology in Language and Reasoning." In *Theory and Applications of Ontology: Philosophical Perspective*, edited by R. Poli and J. Seibt, 231–254. Berlin: Springer, 2010.